

भूजल पातळी
कायम राखता येऊ
शकते...

केतकी घाटे

कुठल्याही शहराला पाणी पुरवठा कसा होतो तर एखाद्या धरणातून किंवा तळ्यातून म्हणजेच साधारणतः एका ठिकाणी साचलेल्या पाण्यातून हा पुरवठा केला जातो. शहराच्या जवळ किती पाणी साठवता येईल याची एक मर्यादा आहे. ती अर्थातच उपलब्ध जागेवर आणि तिथे पडणाऱ्या पाऊसमानावर अवलंबून आहे. त्यामुळे खरं तर शहराची वाढ अथवा विकास हा पाण्याच्या उपलब्धतेनुसार ठरवायला हवा. परंतु प्रत्यक्षात मात्र असं घडत नाही आणि मग पाण्याच्या कमतरतेचीच स्वाभाविक अडचण निर्माण होते.

तर मग सद्यस्थितीत आपण काय करू शकतो- पावसाचे पाणी जास्तीत जास्त जमेल तेवढं वापरणं, छतावर पाणी, गाळून, हौदात, टाकीत पाणी साठवता येऊ शकतं.

याचा एक उत्तम पर्याय म्हणजे घराभोवती जास्तीत जास्त जागा

सक्सेस स्टोरी

पाणी सोडवा, पाणी गिरवा

ओढ्यांच्या पुनरुज्जीवनावर भर

‘आयकॉस’ संस्थेच्या माध्यमातून मी आणि मानसी करंदीकर पर्यावरण व्यवस्थापनाचे आराखडे बनविण्याचे काम करीत आहोत. यामध्ये पाण्याला विशेष महत्त्व असून ओढ्यांचे पुनरुज्जीवन करण्यावर आमचा भर असतो. जास्तीत जास्त पाणी जमिनीत कसे मुरेल, हे आमचे मुख्य ध्येय आहे. अलिकडे विकासकारामांमध्ये ओढ्यांकडे दुर्लक्ष होत असून त्यांना चॅनलाइज केले जाते. त्यामुळे आम्ही संशोधनार्थ खासगी अथवा सार्वजनिक स्वरूपाचा कोणताही प्रकल्प हाती घेताना पर्यावरण व्यवस्थापनाच्या आधारेच काम घेतो.

या शहरात आसपासच्या डोंगरातले पाणीही वाहून यायचे. मात्र, शहरीकरणात डोंगरांवरही

मोकळी ठेवणे म्हणजेच माती असलेले भाग ठेवणे. पावसाचे पाणी मुरण्यासाठी माती असलेल्या जागा मोठ्या संख्येने असणे आवश्यक आहे. अर्थातच हे पाणी भुजलपातळीसाठी पोषक आहे. मातीच्या उपलब्धतेनुसार विविध वनस्पती लावाव्यात. यामुळे पावसाचे पाणी पूर्णपणे वाहून न जाता बरसचे पाणी जमिनीत मुरते. जमिनीखालची जल-भूगर्भीय स्थिती अनुकूल असल्यास जमिनीखालील पाण्याचं पुनर्भरण होऊ शकते. ही स्थिती अनुकूल नसली तरी जमिनीच्या वरच्या भागात पाण्याचा पाझर वाढल्याने विहिरीसारख्या उथळ पाण्याच्या स्रोतांना त्याचा उपयोग होऊ शकतो.

पर्यावरणाच्या दृष्टीने हा पाझर अत्यंत महत्त्वाचा आहे. मातीवर झाडी असल्यास त्यांच्या मुळांमुळे हा वरच्या थरातील पाझर बऱ्याच प्रमाणात वाढतो. यामुळे

केतकी घाटे

पर्याय करून मग आनवाय करण्याच बंधन घातल गेलं, तर भूजलपातळीचे प्रमाण कायम राहिल. किंबहुना, त्यामध्ये लक्षणीय घट होण्याची शक्यता कमी करता येऊ शकेल. भविष्यामध्ये हेच पाणी पिण्याव्यतिरिक्त सोसायटीत इतर गोष्टींसाठी देखील वापरता येऊ शकेल. जेणेकरून, पिण्याच्या पाण्याच्या नासाडीचे प्रमाण मर्यादित ठेवता येईल.

मातीचं तापमान तर नियमित राहतंच; बरोबरीने आजूबाजूच्या भागातील मायक्रो क्लायमेट (सूक्ष्म हवामानही) आल्हाददायक राहतं.

बागेत जास्तीत जास्त स्थानिक वनस्पतींचा, कणखरं जातींचा समावेश करावा, या वनस्पती कमीत कमी पाण्यात जगू शकतात आणि वादू शकतात. लॉनसारखे (हिरवळ) घटक शक्यतो

टाळावेत, त्याऐवजी झुडपं अथवा वृक्ष लावण्यावर भर दिला पाहिजे.

बागेकरिता अथवा लागवडीसाठी नळाचे ताजे पाणी न वापरता सांडपाण्यावर प्रक्रिया करून ते वापरले पाहिजे. स्वयंपाक घरातील पाणी केवळ साधी गाळण प्रक्रिया करून सहज वापरता येते. मैलापाण्यावर मात्र व्यवस्थित प्रक्रिया करूनच ते वापरता येते. उदाहरणार्थ रुटझोन ट्रीटमेंट सिस्टिम यात बोरु, कर्दळ अशा वनस्पती लावून पाणी शुद्ध केला जात. घराभोवती जागा उपलब्ध असणे ही यातील मुख्य गरज आहे.